

А. Г. Плахонін

Пересопниця

ПЕРЕСОПНИЦЯ — давньоруське місто, центр однойменного удільного князівства та волості. Знаходилося на правому березі р. Стубла (притока Стиру, басейн [Дніпра](#)), нині поблизу — с. Пересопниця Рівненського р-ну Рівненської обл. Загальна площа городища — понад 4 га, посаду — 3 га. Під час археологічних досліджень виявлено матеріали 11—16 ст. — житлові будинки, господарські будови, залишки косторізної майстерні. Хоча укріплення міста були зведені ще у 11 ст., воно вперше згадане у літописі під 1149, коли його отримав у володіння син князя Володимира Мономаха — В'ячеслав Володимирович. Пересопницька волость виокремлена зі складу [Погорини](#) — давньоруської волості між Волинською і Київською землями, що у 2-й пол. 12 ст. слугувала резервним земельним фондом для наділення молодших представників клану Мономашичів. У різні роки у П. сиділи князі Мстислав Юрійович, Андрій Юрійович, Гліб Юрійович, Володимир Андрійович, Мстислав Ізяславич, Володимир Мстиславич, Мстислав Ярославич Німий, Василько Романович. 1220, за Мстислава Ярославича Німого, Пересопницька волость, швидше за все, об'єдналася з Луцьким князівством. Після монголо-татарської навали та нападу литовців 1246, коли місто було знову спустошене, П., хоча й відродилася, але вже остаточно втратила значення центру князівства та волості, а з часом перетворилася на звичайне село. 1319 разом із Луцьком вона перейшла під владу Великого князівства Литовського і стала володінням князя Любарта Гедиміновича. Пізніше П. потрапила до коронних земель, а 1501 король польський і великий князь литовський Олександр передав П. Марії — дружині князя Михаїла Чорторийського. П. перебувала у володінні князів Чорторийських до 1630, коли Миколай Чорторийський передав її у власність католицької парафії (масіонарії) у м. Клевань (до 1848). Поблизу міста діяв заснований князем Мстиславом Ізяславичем монастир Різдва Пресвятої Богородиці (1630 закритий), у якому в середині 16 ст. створено *Пересопницьке Євангеліє*.

Рекомендована література

1. Шеломенцев-Терский В. С. Раскопки городища летописной Пересопницы // Археологические открытия — 1976. Москва, 1977;
2. Його ж. Косторезная мастерская на городище летописной Пересопницы // Археологические открытия — 1977. Москва, 1978;

3. Терський С. Пересопниця: Краєзнавчий нарис. Р., 2003;
4. Його ж. Оборонний комплекс середньовічної Пересопниці // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Держава та армія. 2008. Вип. 634;
5. Прищеп Б. Розвиток Пересопниці за княжої доби // Наук. записки. Сер. Істор. науки. Острог, 2009. Вип. 14;
6. Терський В. С. Оборонні укріплення Надстублянщини — волості княжого міста Пересопниці у 10—11 ст. // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Держава та армія. 2009. Вип. 652.

Бібліографічний опис:

Пересопниця / А. Г. Плахонін// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-890021>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).